

Osemdesetletnica častnega člana Staneta Peterlina

Kazimir Tarman

Dober teden dni je minilo od klica hišnega telefona. Ponavadi me nanj pokličejo iz založb, ko mi ponujajo v nakup knjigo, ali pa vsiljivi prodajalci zdravstvenih uslug, ki me, glede na moja leta, vabijo k požiranju »zdravilnih« pripravkov in maž. No, tokrat je bil na oni strani žice, v moje veselje, urednik *Proteusa* Tomaž Sajovic. Oglasi se, če potrebuje kak članek, za katerega bi bil jaz ustrezen pisec. Njegova želja je bila: »Stane Peterlin bo imel decembra osemdeseto obletnico rojstva. Ali bi o jubilanču utegnili napisati prispevek za *Proteus*?« Ponudbo sem sprejel, saj cenim Stanetovo plemenitost, ustvarjalnost in najino prijateljevanje v obdobju »zrelih« spominov na preteklost.

Ker sem se skozi njegovo življenje in delo sprehodil že ob njegovi sedemdesetletnici, prav v tej reviji, sem bil v zadregi. Saj ne smem ponavljati napisanega in še manj prepisovati. Kar sem zapisal tedaj, velja tudi danes. Obletnico bom moral počastiti drugače.

Začel sem zbirati prispevke po revijah *Proteus*, *Pionir*, *Pionirski list*, *Moj mali svet*, zborniku *Varstvo narave*, po vsem, kar mi je bilo v tem času dosegljivo. Odpiral sem strani z njegovimi prispevki in jih razgrinjal po mizah in policah, tudi po tleh, ko mi je zmanjkalo razstavnih površin. K množici starih prispevkov so bili priloženi še tisti iz minulega desetletja. Nisem jih preštel, ker vem, da nisem imel vseh. Prepričan sem, da ima popoln seznam Stane v svoji urejeni bibliografiji. Ker je padlo moje brskanje po jubilentovem delu v čas listopada, me je na sprehodu v Tivoliju prešinila prispodoba. Sedeč na klopi pod »mojim ginkom« sem se zazrl v pozlato pod krošnjo nasutih ginko-

vih listov. Tudi Stane je pozlatil naravoslovno in naravovarstveno polje z »zlatolistjem« razprav.

Biolog in po ožji usmerjenosti botanik se je Stane vključil v delo Zavoda za spomeniško varstvo Ljudske republike Slovenije. Sodelovanje s predstojnico zavoda, botaničarko dr. Angelo Piskernik, je zaznamovalo njegovo življenjsko pot naravovarstvenika. Kadarkoli nanese pogovor nanjo, se jo prijazno spominja. Po njenem odhodu v pokoj (1963) je prevzel vodstvo naravovarstvene enote tega zavoda. Opravljal je zahtevne naloge soočanja želja in potreb po varstvu narave in trdih nasprotovanj. Že na začetku je moral poseči v obrambo Soče pred gradnjo hidroelektrarne Trnovo (1972), kar je opisal v članku *Ob načrtu za akumulacijsko elektrarno na Soči* (*Proteus*, 23 (6), 1965). Iz

tega časa je tudi knjižica iz serije vodičev po kulturnih in naravnih spomenikih Slovenije: *Triglavski narodni park*, ki je izšla še v angleščini. Pomembno je sodeloval pri pisanju *Zakona o Triglavskem narodnem parku* (1981), *Zakona o naravni in kulturni dediščini* (1981) in tako dalje. Osebo ocenjujem njegov organizacijski in strokovni prispevek pri udeležanju projekta *Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije* (1972) za eno od najpomembnejših in temeljnih del pri praktičnem uresničevanju varstva narave na Slovenskem. To je prvi celoviti popis stvarnih okolij in predmetov, vrednih varstva, in vir znanja mlajšim naravovarstvenikom in piscem priročnikov in vodnikov po naravnih znamenitostih. Učinki njegove pisne zapuščine doslej še niso preseženi.

Ustvaril je plodno parabiozo med Zavodom in Prirodoslovnim društvom Slovenije. Bil je glavni urednik odmevnega zbornika *Zelena knjiga o ogroženosti okolja v Sloveniji* (1972), v času, ko se je začela graditi obča zavest o nevarnostih človeškega poseganja in izkoriščanja okolja. Zbornik je postal izhodišče za stvarne varstvene posege. Pedagoško zavzetost je izkazal s spodbujanjem društvenih akcij mladih raziskovalcev pri varstvu okolja: zraka, vode, tal. Sistematično je predstavil področje varstva narave v seriji člankov *Kaj je varstvo narave* (*Proteus*, 61, 1998/1999). Iz tega bi moral nastati priročnik. V Centru za šolske in obšolske dejavnosti je poskušal teorijo varstva narave uveljaviti v praksi. Imel je lepe zamisli, ki pa žal niso padle na plodna tla. Vrnil se je na Ministrstvo za okolje in prostor (1996) in s širokim naravoslovnim razgledom postal svetovalec vlade vse do upokojitve (leta 2000).

Sedem let je bil glavni in odgovorni urednik *Proteusa*, osrednje dejavnosti našega društva. Naši najstarejši in strokovno preverjeni naravoslovni reviji je dodal nove rubrike. V rubriki *Kaj je pisal Proteus nekoč* je želel pokazati na aktualnost revije pri spremljanju razvoja znanosti v desetletjih izhajanja,

na beleženje pomembnih dogodkov, na naravoslovno kulturo avtorjev, če naštejemo samo nekaj najpomembnejših vsebin. Zapisi v rubriki *Narava v tem mesecu: rastlina in žival meseca* naj bi ustvarjali stik bralcev, še posebej mladih naravoslovcev, s trenutnimi pojavi v naravi. Rubriko *Predstavljamo naravoslovne mentorje* je namenil spoznavanju prizadevnih in uspešnih učiteljev naravoslovnih ved v delu s šolarji. S temi rubrikami in oživljanjem rubrik *Naravoslovje v šoli* in *Mladi naravoslovec* je *Proteusu* utrjeval mesto v šoli. Podoben namen izpolnjujejo tudi njegovi vodiči po naravnih znamenitostih naše dežele. Eden zadnjih odkriva naravo neposredne okolice njegovega doma: *Radensko polje*.

Na poti proti Baltiku smo v Meiningenu obiskali Stanetovega znanca gospoda Andreasa Seiferta, ki preučuje nemškega literata Rudolfa Baumbacha (1840–1905), avtorja epsko-lirične pesnitve *Zlatorog*. Če je Baumbach »pripeljal« Seiferta v Slovenijo, mu je Stane odkrival naravo in kulturo zlatorogovega kraljestva. Njegova zasluga je, da je Seifert vzljubil našo deželo in se kot samouk naučil brati in govoriti slovensko. Prigodo omenjam s poudarkom, da so takšna Stanetova znanstva omogočila mnoga strokovna društvena popotovanja in obiske narodnih parkov ter ustreznih raziskovalnih ustanov v sosednjih deželah. Na tem področju društvene dejavnosti je bila učinkovita sinergija med njim in njegovo soprogo Marjano, ki je odgovorno vodila organizacijsko-izvedbene naloge nepozabnih ekskurzij.

Stane je doživljal varstvo narave v družbeno zelo vznemirljivem času, na prehodu iz državno urejevanega sistema v kapitalistični sistem. Prehod je z denacionalizacijo vnesel v prostor nove lastninske odnose z učinki na varstvo narave. Prišlo je do nesoglasij med varstvom narave in družbeno-gospodarskimi, pa tudi drobnimi egoističnimi interesi posameznikov. Mnoge neskladnosti je znal Stane, kot nesporna avtoriteta na področju varstva narave, reševati z vzdržnimi kom-

promisi med ekološkimi načeli in potrebami družbe. Pozitivno kritično opazuje sodobna dogajanja v našem odnosu do narave in v naravovarstvu kot panogi. Meni, da je preveč birokratskih rešitev v škodo rešitev, temelječih na izvirnem terenskem stiku z naravo.

Pomen slavljenčevega prispevka k slovenskemu naravoslovju in naravovarstveni stroki kažejo tudi podeljene nagrade in priznanja. Za življenjsko delo na področju varstva narave je dobil Steletovo nagrado (1992) in Častni znak svobode Republike Slovenije (2001), Prirodoslovno društvo Slovenije pa ga je za nepogrešljivo predanost mnogim društvenim izzivom počastilo z imenovanjem za častnega člana (2005).

Vem, da bi bila za popoln prikaz Stanetovega prispevka k slovenskemu naravoslovju potrebna čas in ustrezen prostor za zapis. Tudi njegova aktivna navzočnost. Če sem začel s prisposodbo o njegovem obsežnem opusu na področju naravoslovja z jesenskim ginkom, naj z njim še končam. Želim mu v svojem imenu, v imenu naravoslovcev in članov našega društva življenjske trdnosti ter zdravja, kot ga je v dolgi evoluciji pokazal ginko.

Zoologija • Konj przewalskega - zadnji divji konj evrazijske stepe

Konj przewalskega - zadnji divji konj evrazijske stepe

Martina Burnik Šturm

Konji przewalskega (Equus ferus przewalskii) v puščavi Gobi v Mongoliji. Foto: Martina Burnik Šturm.